

CZU: 371.26:37.046.14

DOI: 10.36120/2587-3636.v22i4.152-158

EVALUAREA BAZATĂ PE COMPETENȚE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL GENERAL

Silvia GOLUBIȚCHI, conf. univ. dr.

<https://orcid.org/0000-0002-3650-0141>

Universitatea de Stat din Tiraspol

Rezumat. Evaluarea modernă este bazată pe „judecățile de valoare” ale elevilor, pe procesele cognitive ale elevului și centrată pe competențe, constituindu-se ca proces, oferind informații despre rezultatele școlare. La disciplinele școlare competența se obiectivizează, mai ales, prin atitudinea elevului față de sine și față de societate. O competență poate fi evaluată prin mai multe produse școlare. Produsul transdisciplinar, care este comun mai multor discipline școlare, permite evaluarea mai multor competențe. Evaluarea bazată pe competențe presupune capacitatea de transfer pentru rezolvarea problemelor concrete pentru situația nouă.

Cuvinte-cheie: evaluare, evaluare modernă, competență, performanță, rezultat.

COMPETENCY-BASED ASSESSMENT IN GENERAL EDUCATION

Summary. Modern assessment is based on students' "value judgments", on the student's cognitive processes and focused on skills, constituting itself as a process, providing information about school results. In school subjects, competence is objectified, especially through the student's attitude towards himself and towards society. A competency can be assessed through several products, and vice versa: the same product can allow the assessment of several competencies. Competency-based assessment involves assessing students' ability to transfer, to solve concrete problems they face in a new situation.

Keywords: evaluation, modern evaluation, competence, performance, result.

Multiplele schimbări din societate influențează și evaluarea, care reprezintă o acțiune necesară în orice activitate. Evaluarea a devenit, în ultimii ani, și va deveni una din problemele stringente în educație și învățământ, fiind o parte integrantă a curriculumului cu impact și efecte asupra elevilor, agenților educaționali.

Astăzi se discută despre „cultura evaluativă” bazată pe fundamente teoretice și praxiologice, care trebuie formată și promovată tinerelor generații.

Evaluarea modernă este bazată pe „judecățile de valoare” ale elevilor, pe procesele cognitive ale acestuia, centrate pe competențe, pe componentele personalității sale, fiind o parte integrantă a vieții active a subiectului care învață, ea devine, pe parcursul vieții, un proces continuu și integrat.

În învățământul modern, formarea de competențe generale și specifice disciplinei sunt finalitățile pe care elevul trebuie să le demonstreze nu doar pe parcursul instruirii, dar și la finalul treptei de învățământ, care se reliefează în profilul de formare al absolventului.

Teoria evaluării se axează pe:

- probleme de valoare și pe emiterea „judecății de valoare”;
- funcția educativă a evaluării;
- are funcție de feedback, retroacțiune;

- este parte integrantă a procesului pedagogic;
- are rol de intervenție formativă, în sens de dezvoltare sau perfecționare a procesului de instruire;
- are în principal funcții de ameliorare și de optimizare a predării și învățării [5, p.19].

Cercetătorul I. Cerghit afirmă: „A evalua înseamnă a enunța o judecată de valoare, după criterii precis stabilite, cu privire la o entitate determinată, în scopul adoptării unei decizii referitoare la ameliorarea sau viitorul acestei entități” [2].

M. Manolescu susține: „Evaluarea este concepută ca emitere de judecăți de valoare despre procesul și produsul învățării pe baza criteriilor calitative (Evaluare = emitere de judecăți de valoare)” [5, p.10].

Evaluarea în învățământul preuniversitar este justificată prin necesitatea de „a măsura eficiența procesului de instruire, de a obține informații relevante pentru rezultatele școlare ale elevilor, de a asigura menținerea standardelor și de a oferi feedback-ul necesar tuturor celor implicați în educație” [8].

Tatiana Callo afirmă: „Evaluarea este un proces de măsurare și apreciere a valorii rezultatelor obținute de ființa umană în învățare: în acumularea cunoașterii, în utilizarea cunoașterii, în crearea cunoașterii” [1, p.9].

Sintetizând definițiile, punctăm ideea că evaluarea se constituie ca un proces care include reflecțiile elevului, oferind informații despre rezultatele școlare.

Conform opiniei lui I. Jinga și I. Negreț-Dobridor, evaluarea presupune [4, p. 71]:

- *un proces*, adică o activitate în timp, permanentă, desfășurată pe etape;
- *un șir de judecăți de valoare*, în baza cărora se iau decizii, care au ca scop perfecționarea, în perspectivă, a rezultatelor care sunt evaluate la moment; judecata de valoare poate să modifice convingerile atât prin înfățișarea reacțiilor subiective față de o serie de lucruri, cât și a opiniilor despre aceste lucruri; judecata de valoare se bazează pe un standard de evaluare și orice încercare de a demonstra că rezultatul este bun sau eficace depinde, în ultimă instanță, de criteriile care sunt adoptate pentru a stabili ce anume înseamnă bun sau eficient;
- *un complex de măsurări și aprecieri* (prin comparație), care reflectă starea la moment a rezultatelor obținute de subiect în procesul de învățare.

Evaluarea poate fi definită prin următoarele aspecte:

Din punct de vedere structural, presupune: obiectul evaluării, funcțiile evaluării, criteriile de evaluare, avantajele și dezavantajele evaluării, notarea, modalitățile de evaluare;

Din punct de vedere funcțional:

- a) evaluarea are un scop bine definit care determină valoarea atribuită rezultatelor școlare, proceselor, programelor ș. a.;
- b) funcții care valorifică rezultatele evaluării, dintre care certificarea, clasificarea, constatarea, ameliorarea etc.

Din punct de vedere operațional, evaluarea prezintă un proces, care implică următoarele operații: măsurare, apreciere, decizie, care au la bază demersul centrat pe învățare, pe procesele de reglarea și autoreglare a cunoașterii.

Procesul evaluativ nu mai trebuie focalizat pe performanțe, ci pe activitățile mentale ale celui care învață și obține performanțe. Evaluarea se axează pe standardele de eficiență a învățării, a căror obiective sunt direcționate spre formarea competențelor: *ce va ști, ce va ști să facă și cum va fi elevul* la finele unei trepte de învățământ. Competența este privită ca un produs al formării și al experienței, dar nu ceva dominant, înnăscut, natural asemeni inteligenței.

Actualmente *competența* reprezintă finalitatea procesului educațional și „obiectul” evaluării școlare. Tabelul 1 sintetizează relația dintre performanță și competență în baza variilor criterii.

Tabelul 1. Relațiile dintre competență și performanță

Criteriul	Performanță	Competență
Din punct de vedere al finalităților	rezultat al învățării	produs major al educației al formării și al experienței
Din punct de vedere temporal	poate fi constatată, uneori măsurată, referindu-se la trecut/prezent	poate fi proiectată, descrisă și evaluată, generând performanțe pentru viitor, în varii contexte ale procesului de învățământ
Din punct de vedere al contextului	este ceea ce face în circumstanțe reale	individul poate face în circumstanțe ideale
Din punct de vedere cognitiv	utilizează unele structuri ale cunoașterii	abilitatea de a utiliza structuri ale cunoașterii, factori motivaționali, afectivi și cognitivi ce influențează răspunsul

În contextul celor punctate, evaluarea se bazează pe cunoștințele receptate, asimilate, achiziționate de elevi, valorificate în contexte diferite și din acest punct de vedere, ea este abordată din:

- *Perspectiva cognitivă*, ce evidențiază procesele cognitive ale elevului;
- *Perspectiva metacognitivă* implică „cunoașterea elevului despre propria cunoaștere”, reușind să prezinte cunoștințele asimilate și interiorizate [5].

Introducerea perspectivei metacognitive în procesul evaluativ solicită elevului să conștientizeze *ceea ce învață și cum învață* (propria *cogniție*), introducând mecanisme de autocontrol și autoreglare. Autoreglarea poate deveni o componentă a meta-cogniției.

În sens restrâns, *conținuturile evaluării* sunt concentrate în activitățile de instruire și rezultatele școlare.

Metodologia proiectării activităților de formare-evaluare integrată a competențelor școlare se bazează pe operaționalizarea unităților de învățare, care reprezintă un sistem de lecții și contribuie la formarea la elevi a competențelor specifice ce se desfășoară

sistematic și continuu. Este unitară din punct de vedere tematic și, de obicei, se finalizează cu evaluarea progresului școlar.

Condiții de elaborare a unei competențe de evaluat:

- specificarea și precizarea comportamentului pe care trebuie să-l demonstreze elevul și să-l probeze. Acestea presupun utilizarea verbelor de acțiune, indicând tipurile de cunoștințe asimilate de elevi, de exemplu: *a recunoaște, a identifica, a determina, a utiliza, a compara, a aplica, a elabora, a proiecta, a argumenta, a concluziona*;
- determinarea condițiilor în care comportamentul poate deveni vizibil, măsurabil și presupune introducerea expresiilor de tipul: *"cu ajutorul", "în acest sens ..."*
- stabilirea unui nivel al performanței și enunțarea criteriilor de reușită, prin enumerarea celor două cauze, ce vor evidenția condiția formării competenței.

Orice competență presupune și anumite etape în elaborarea acestora, fiind proiectate și descrise, realizându-se prin unități de competență, unități de conținut și activități de învățare.

Etapele elaborării competențelor de evaluat:

- determinarea comportamentului demonstrat de elev;
- descrierea condițiilor în care comportamentul se realizează, fiind măsurabil și evaluabil;
- enunțarea criteriilor măsurabile, exprimabile prin nivelul acceptabil al performanței.

Dacă au fost respectate cerințele și etapele au fost bine precizate, descrise atunci sunt vizibile competențele de evaluat, care sunt în concordanță cu competențele din Curriculum școlar, având un grad de generalitate ce permite o evaluare validă și obiectivă, realizându-se în baza aprecierii, cu ajutorul unui instrument de evaluare și a autoaprecierii.

Termenul generic al evaluării, evidențiază diferența dintre *evaluarea bazată pe competențe* și *evaluarea competențelor*, care sunt specificate în tabelul 2.

Tabelul 2. Deosebirea dintre evaluarea bazată pe competențe și evaluarea competențelor

Evaluarea bazată pe competențe	Evaluarea competențelor
constă în capacitatea elevului de a transfera cunoștințele, apreciate prin elementele competenței: cunoștințe, abilități și atitudini în rezolvarea problemelor cu care se confruntă într-un context nou.	are la bază asimilarea cunoștințelor de către elev la finele unei trepte de învățământ, măsurabile prin rezultatele atinse.

Evaluarea competențelor se bazează pe standardul educațional, care reprezintă criterii de măsurare și de apreciere a rezultatelor obținute de elevi. La disciplinele școlare competența este vizibilă, mai ales, prin atitudinea elevului față de sine și față de cei din jur. În clasă elevul cunoaște noțiunile învățate, dar în anumite situații nu le aplică, atunci cadrul didactic poate să evalueze în consecință, unele aspecte/elemente ale competenței.

A *evalua o competență* înseamnă, în primul rând, a evidenția componentele ei, care permit ca ea să fie descrisă de către evaluator. Competența nu se rezumă la o serie de activități sau de exerciții succesive. Ea reprezintă punctul inițial în realizarea sau reorganizarea activităților de evaluare și a situațiilor de învățare.

M. Minder afirmă: „Nu evaluăm competențe, dar „urme” vizibile ale acestora, adică produsele prin care se ajunge la rezultatele elevilor și care pot fi de ordin intelectual, moral sau material” [7, p. 130].

Orice competență are la bază mai multe produse, care pot fi evaluate, și viceversa: același produs poate permite evaluarea mai multor competențe. Produsul școlar reprezintă rezultatul bine proiectat, descris în termeni accesibili, cu scopul de a fi realizat de către elev și la rândul său măsurat, apreciat nu numai de către profesor, elevul însuși, dar și de către colegii săi, părinți.

Ca formă și structură, produsul este alcătuit din două componente: conținut și proces, a căror informații sunt stocate și procesate de către elev. *Conținutul* este elementul cu care se efectuează *operațiunea*, iar *operațiunea* reprezintă activitatea intelectuală realizată de către elev.

Tabelul 3 reprezintă exemple de produse și comportamente, ce pot fi evaluate, racordându-se la evaluarea competențelor

Tabelul 3. Relația dintre evaluarea competenței în baza produselor/ comportamentelor supuse evaluării

Evaluarea competențelor de comunicare/lingvistice vizează:	Produsele și comportamentele supuse evaluării vor fi:
vorbirea orală: interacțiunea spontană sau interacțiunea pregătită, conversația, discuția neoficială; exprimarea în scris: realizarea scrisa a temelor, sarcinilor didactice, elaborarea textelor în parametrii indicați.	discursurile independente (diferite ca subiect și durată de la clasa a V-a la a IX-a); actele comunicative colective (dialoguri, discuții, comunicarea observată în cadrul activităților de grup); lucrările scrise, variind atât dimensiunile, cât și condițiile de elaborare sau dificultatea sarcinilor

Evaluarea are ca rol principal furnizarea de informații funcționale, permițând elevilor să se situeze în raport cu realizarea obiectivelor comune pentru toți elevii, realizarea produselor școlare, furnizându-i repere explicite, ce favorizează participarea activă și autonomia elevului, în scopul de a-si asuma propria transformare, devenire, conștient de propriile dificultăți și lacune.

Ea trebuie să-i conducă pe elevi spre o autoevaluare, o autoapreciere corectă și spre dobândirea performanțelor.

Alt concept înrudit al evaluării, utilizat astăzi este *autoevaluarea*. „Autoevaluarea are un rol formativ, profesorul trebuind să încurajeze elevul să își realizeze propria sa

evaluare, căci numai așa rolul formativ al evaluării va fi atins. Pentru formarea capacității de autoevaluare la elevi, specialiștii recomandă o serie de condiții ce trebuie îndeplinite de către profesor. Acestea sunt:

- prezentarea încă din debutul activității a obiectivelor curriculare și de evaluare pe care trebuie să le atingă elevii;
- încurajarea elevilor pentru a-și pune întrebări legate de modul de rezolvare a unei sarcini de lucru și efectele formative ale acesteia și pentru a răspunde în scris la acestea;
- stimularea evaluării în cadrul grupului;
- completarea la sfârșitul unei sarcini de lucru importante a unui chestionar de evaluare” [9, p.14].

Promovarea *autoevaluării* depinde de modul de evaluare oferit de către cadrul didactic și implică argumentarea deciziilor finale în raport cu criteriile de evaluare. Ea implică operații de *autocorectare*, *corectare reciprocă*, *autonotare controlată*.

Rezultatele școlare constituie un indicator al evaluării care evidențiază calitatea activității de instruire prin diferite discipline de învățământ. Verificarea și aprecierea rezultatelor în cadrul procesului de evaluare, punctează nu numai achizițiile cognitive, dar și a abilitățile, atitudinile ce contribuie la realizarea obiectivelor preconizate, în vederea formării competențelor școlare.

D. Ungureanu prezintă următoarele ipostaze ale rezultatelor școlare ale învățării, citându-i pe J. Ardoino J. și pe G. Berger, G. [10, p. 80-81]: *prestanța*, *performanța*, *competența*.

1. *Prestanția* elevului este cel mai simplu rezultat școlar, fiind o manifestare, care certifică nu doar „a face” ceva la moment, dar reprezintă un detaliu, o secvență acțională, marcând uneori o *acțiune* sau un act elementar efectuat de elev. *Prestanția* ca rezultat școlar corelează cu obiectivele lecției sau cu secvența de învățare.

2. *Rezultatul școlar* al elevului este o *performanță* complexă și semnificativă, constatându-se și evaluându-se contextual pe o perioadă îndelungată de timp. Cu alte cuvinte, *performanța școlară* reprezintă operații logice, compatibile și complementare, care sunt integrate și corelate în aceleași acțiuni/activități. *Performanța* este asociată rezolvării unei sarcini ceva mai complete (nu punctuale) și mai dificile și reprezintă, în principiu, expresia lui „a ști să faci”. În contextul evaluării, *performanța* este o categorie superioară *prestanței*. *Performanța* elevului poate fi un rezultat școlar complex, realizat în baza obiectivelor educaționale. Obiectivele realizate la disciplinele școlare corelează cu *performanțele* elevilor.

3. *Competența* vizează conduita școlară a elevului, realizându-se prin predare-învățare și se evaluează de asemenea formativ. *Evaluarea pe baza de competențe* este o problemă centrală și se axează pe cunoștințe, capacități, atitudini și valori.

Evaluarea rezultatelor școlare măsoară performanțele elevilor exprimate în produse ale învățării/autoînvățării conform standardelor minime și oferă datele necesare pentru cele mai bune decizii educaționale. Rezultatele evaluării sunt în concordanță cu standardele de eficiență a învățării, care în orice circumstanțe trebuie să fie obiective, iar aprecierea performanțelor elevilor la nivel de produs și proces, probează competențele formate și valorificate în situații autentice.

Evaluarea în bază de competențe oferă cadrului didactic oportunitatea ca elevul să-și manifeste cunoștințele, aptitudinile, atitudinile, valorile în situații autentice de evaluare, fiind descrise și apreciate în baza criteriilor stabilite.

Bibliografie

1. Callo T. Evaluarea și educația permanentă. *Didactica PRO*, nr.5-6 (75-76), Chișinău, 2012.
2. Cerghit I. Sisteme de instruire alternative și complementare. Iași: Editura Polirom, 2008.
3. Curriculum național Limba și literatura română. Clasele V-IX. Chișinău, 2019.
4. Jinga I. Evaluarea performanțelor școlare. București: Ed. ALL, 1999.
5. Manolescu M. Teoria și metodologia evaluării. București: Editura Universitară, 2010.
6. Metodologia evaluării criteriale prin descriptorii. Clasele 1-4, Chișinău, 2019.
7. Minder M. Didactica funcțională. Obiective, strategii, evaluare. (traducere). Chișinău: Editura Cartier Educațional, 2003. 412 p.
8. Stoica A., Musteață S. Evaluarea rezultatelor școlare. Ghid metodologic. Chișinău: Editura Lumina, 1997.
9. Tănase M. Evaluarea – componentă esențială a procesului instructiv-educativ. Brașov, 2011.
10. Ungureanu D. Teroarea creionului roșu. Evaluarea educațională. Timișoara: Editura Universității de Vest, 2001.